

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Warszawa, 15-06-2020 r.

Adam Bodnar

XI.505.11.2020.MA

**Pani
Posłanka Monika Falej
Przewodnicząca Komisji Etyki
Poselskiej**

Kancelaria Sejmu RP
ul. Wiejska 4/6/8
00-902 WARSZAWA

Szanowna Pani Przewodnicząca!

Jako Rzecznik Praw Obywatelskich, pełniący także funkcję niezależnego organu ds. równego traktowania¹, z niepokojem obserwuję postępującą radykalizację języka debaty publicznej w Polsce i **niezmiennie apeluję o przeciwstawianie się wykluczającej i naruszającej godność człowieka mowie nienawiści**. Pozostaję przy tym szczególnie zobowiązany do reagowania na wszelkie przejawy dyskryminacji grup mniejszościowych, w tym osób LGBT (lesbijek, gejów, osób biseksualnych i transpłciowych), które narażone są w Polsce na nierówne traktowanie w różnych obszarach życia społecznego². Pogłębiające się podziały i eskalacja uprzedzeń coraz częściej stają się źródłem przemocy, a tym samym stwarzają zagrożenie dla fundamentalnych wartości konstytucyjnych i wymagają stanowczej reakcji.

Niniejszym czuję się więc w obowiązku zwrócić się do Pani Przewodniczącej w sprawie wypowiedzi Pana Posła Tomasza Rzymkowskiego, opublikowanej dnia 3 czerwca 2020 r. na portalu społecznościowym Twitter³. Poprzez grafikę i towarzyszący jej opis Pan Poseł porównał relacje jednopłciowe pomiędzy mężczyznami do relacji ludzi ze zwierzętami, zrównując tym samym homoseksualność z zoofilią. Wypowiedź tę oceniam jako **jednoznacznie homofobiczną, obraźliwą i naruszającą godność** osób

¹ Zob. art. 18 ustawy z dnia 3 grudnia 2010 r. o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania (Dz. U. z 2016 r. poz. 1219).

² Zob. Raport RPO „Sytuacja Praw Osób Nieheteroseksualnych i Transpłciowych w Polsce”, Biuletyn Rzecznika Praw Obywatelskich 2019 nr 6, dostępny w wersji elektronicznej na stronie: <https://www.rpo.gov.pl/pl/content/sytuacja-prawna-osob-nieheteroseksualnych-i-transpłciowych-w-polsce>.

³ Zob. <https://twitter.com/TRzymkowski/status/1268127848268791811>

nieheteronormatywnych, a tym samym za wypełniającą znamiona mowy nienawiści ze względu na orientację seksualną, stojącą w sprzeczności z Konstytucją RP i innymi przepisami prawa oraz naruszającą Zasady Etyki Poselskiej⁴.

Zakaz dyskryminacji z jakiegokolwiek przyczyny – w tym ze względu na orientację seksualną – stanowi jedną z fundamentalnych zasad polskiego porządku prawnego. Wynika wprost z art. 32 ust. 2 Konstytucji RP oraz przepisów umów międzynarodowych, będących w Polsce źródłem prawa powszechnie obowiązującego⁵, znajduje też odzwierciedlenie w szeregu unormowań ustawowych⁶. Poseł na Sejm RP jest obowiązany – na mocy ślubowania składanego zgodnie z art. 104 Konstytucji RP – kierować się w swojej służbie publicznej obowiązującym porządkiem prawnym, a zatem również zakazem dyskryminacji ze względu na orientację seksualną. Obowiązek ten znajduje potwierdzenie także w art. 1 Zasad Etyki Poselskiej, który wśród dyrektyw postępowania posłów wymienia także ogólnie przyjęte zasady etyczne oraz solidarną troskę o dobro wspólne. Z kolei art. 6 Zasad wskazuje, że poseł na Sejm powinien też unikać zachowań, które mogą godzić w dobre imię Sejmu oraz szanować godność innych osób.

Należy przy tym podkreślić, że zakaz dyskryminacji obywateli m.in. ze względu na orientację seksualną, dotyczy także ujawniania osobistych poglądów w sferze publicznej, do której można zaliczyć media społecznościowe. Nie pozostawia bowiem wątpliwości, że **język debaty publicznej ma niebagatelny wpływ na kształtowanie norm społecznych**, wyznaczanie wzorców zachowań i budowanie społecznej świadomości. Wszyscy uczestnicy tej debaty powinni czuć się odpowiedzialni za dbanie o jej poziom oraz wyeliminowanie z niej języka nienawiści, lekceważenia i pogardy. **Osoby pełniące funkcje publiczne mają w tym zakresie szczególne powinności**. Z racji powierzonych im kompetencji, opartych na społecznym zaufaniu, są obowiązane postępować ze świadomością, że kształtują normy zachowań właściwych społecznie.

Posłowie powinni więc w sposób rozważny korzystać z prawa do wolności wypowiedzi, pamiętając że prawo to nie ma charakteru absolutnego, a jego granice wyznacza w każdym wypadku godność drugiego człowieka. Stanowisko to znajduje oparcie w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu (dalej jako: „ETPCz”). W wyroku z dnia 3 maja 2007 r. *Bączkowski i inni przeciwko Polsce* (skarga nr 1543/06) Trybunał wskazał, że wypowiedzi osób pełniących funkcje publiczne mogą w sposób nadmierny kolidować z wykonywaniem innych praw zagwarantowanych

⁴ Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 17 lipca 1998 r. – Zasady Etyki Poselskiej (M.P. z 1998 r. Nr 24, poz. 338)

⁵ W tym z art. 21 ust. 1 Karty Praw Podstawowych UE (Dz. Urz. z 2016 r. C 202, s. 389), art. 14 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284) oraz art. 26 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych (Dz. U. z 1977 r. Nr 38, poz. 167).

⁶ W tym m.in. w przepisach ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. - Kodeks Pracy (Dz.U. z 2019 r. poz. 1040) oraz ustawy z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji (Dz.U. z 2020 r. poz. 805).

Konwencją, a zatem korzystając z wolności słowa, osoby te powinny wykazywać się powściągliwością, świadome tego, że ich wypowiedzi mogą zostać uznane za drogowskazy kierunków działania⁷.

Omawiając przywołaną wypowiedź Pana Posła Rzymkowskiego nie sposób nie poddać analizie czy ma ona charakter satyryczny oraz jak może to wpłynąć na jej ocenę, w kontekście granic wolności wypowiedzi. Zarówno w orzecznictwie sądów polskich, jak i ETPCz zauważa się bowiem, że szczególny charakter formy satyrycznej zakłada pewne „wyolbrzymienie, karykaturę i paradoks”⁸, co może w określonych sytuacjach uzasadniać rozszerzenie granic wolności słowa w sprawach danego rodzaju⁹. Kluczowe pozostają więc pytania według jakich przesłanek oceniać **czy wypowiedź stanowi satyrę oraz co wyznacza jej granice**. Kryteria wypracowane w tym zakresie przez Trybunał w Strasburgu zakładają, że należy wziąć pod uwagę nie tylko samą treść wypowiedzi, ale też jej **kontekst oraz okoliczności jej rozpowszechniania**¹⁰. Z kolei wyznaczając granice wypowiedzi satyrycznej należy kierować się m.in. koniecznością **ochrony godności osoby ludzkiej**¹¹. Na podobnym stanowisku stoją też sądy polskie. Zgodnie z orzecznictwem Sądu Najwyższego, satyra „podlega ocenie z punktu widzenia zasad współżycia społecznego i rzetelności”¹². Na gruncie obowiązującego prawa nie można więc postawić tezy wykazującej większą wartość wolności słowa w porównaniu do dóbr osobistych, wśród których dobre imię obywateli znajduje szczególnie istotne miejsce¹³. **W żadnym wypadku wolność słowa nie stanowi bowiem wartości o bezwzględnym charakterze** i nie może zostać postawiona ponad wartościami o równie doniosłym znaczeniu prawnym.

W świetle powyższych przepisów i zasad **wypowiedź Pana Posła Rzymkowskiego nie może, w mojej ocenie, zostać uznana za mieszczącą się w granicach wolności wypowiedzi**. Porównanie homoseksualności do zoofilii bezsprzecznie narusza bowiem godność i dobre imię osób nieheteronormatywnych, dehumanizuje tę grupę społeczną, a tym samym stoi w sprzeczności z zasadami współżycia społecznego. Uwzględniając, zgodnie ze standardem ETPCz, także szerszy kontekst wypowiedzi, należy zwrócić uwagę, że użycie takiego porównania przez parlamentarzystów było już przedmiotem postępowania sądowego, zakończonego w 2006 r. ugodą, w ramach której mężczyźni przeprosili za swoje słowa¹⁴. Z kolei w toku pozostają obecnie dwa postępowania cywilne o naruszenie dóbr

⁷ § 98 wyroku; Podobna linia orzecznicza Trybunału była kontynuowana m.in. w wyroku z dnia 21 października 2010 r. Alekseyev przeciwko Rosji (skargi nr 4916/07, 25924/08 i 14599/09) czy wyroku z dnia 12 czerwca 2012 r. Genderdoc-M przeciwko Mołdawii (skarga nr 9106/06).

⁸ Tak Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 20 czerwca 2001 r., sygn. akt I CKN 1135/98

⁹ Wasilewski Piotr, *Wolność prasowej wypowiedzi satyrycznej. Studium cywilistyczne na tle porównawczym*, Lex 2012, roz. II 2.6,

¹⁰ Wyrok z dnia 22 lutego 2007 r. *Nikowitz i Verlagsgruppe News GmbH przeciwko Austrii*, skarga nr 5266/03.

¹¹ Wasilewski Piotr, *Wolność prasowej wypowiedzi satyrycznej*, op.cit.

¹² Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 czerwca 2001 r., sygn. akt I CKN 1135/98.

¹³ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29 października 1971 r., sygn. akt II CR 455/71.

¹⁴ Tzw. „Nasza sprawa”, w ramach której cztery aktywistki wniosły prywatny akt oskarżenia przeciwko posłowi Jackowi Tomczakowi i senatorowi Przemysławowi Alexandrowiczowi, którzy w czasie pierwszego marszu równości w Poznaniu w listopadzie 2004 r. na konferencji prasowej porównali marsz do promowania zoofilii, pedofilii i nekrofilii.

osobistych organizacji działających na rzecz praw osób LGBT przez organizatora homofobicznej kampanii społecznej oraz Telewizję Polską, poprzez wypowiedzi utożsamiające homoseksualność z pedofilią. W obu postępowaniach sądy postanowiły o zabezpieczeniu roszczeń powodów¹⁵. Wreszcie, znacząca dla omawianej wypowiedzi jest także okoliczność, iż Pan Poseł Rzymkowski dzień później ponownie użył na portalu Twitter homofobicznego porównania osób LGBT do zwierząt¹⁶, co wskazuje, że wypowiedzi tych nie należy postrzegać jako satyry, a raczej jako wyraz homofobicznych poglądów i uprzedzeń ich autora.

Zgodnie z art. 145 Regulaminu Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej¹⁷, Komisja Etyki Poselskiej rozpatruje z inicjatywy własnej sprawy, które należą do jej właściwości i wydaje rozstrzygnięcia w sprawach posłów, którzy zachowują się w sposób nieodpowiadający godności posła i naruszają Zasady Etyki Poselskiej. Mając to na uwadze, działając w oparciu o art. 12 pkt 2 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2020 r. poz. 627, t.j.), zwracam się do Pani Przewodniczącej z uprzejmą prośbą o rozpatrzenie sprawy wypowiedzi Pana Posła Rzymkowskiego, przy uwzględnieniu stanowiska przedstawionego w niniejszym piśmie. Będę wdzięczny za udzielenie informacji o działaniach podjętych w tej sprawie przez Komisję Etyki Poselskiej.

Łączę wyrazy szacunku

Adam Bodnar

Rzecznik Praw Obywatelskich

/-podpisano elektronicznie/

Informacje na temat postępowania dostępne m.in. w artykule prasowym: <https://poznan.wyborcza.pl/poznan/1,36001,3611276.html>.

¹⁵ Postanowienie Sądu Okręgowego w Gdańsku z dnia 26 września 2019 r. sygn. akt I C 1134/19; postanowienie Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 11 maja 2020 r., sygn. akt III C 982/20.

¹⁶ Twitt z 4 czerwca 2020 r., <https://twitter.com/TRzymkowski/status/1268465032582610945/>.

¹⁷ Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 30 lipca 1992 r. (M.P. z 2019 r. poz. 1028 t.j.).